

3. ZÁKAZ DISKRIMINACE A OCHRANA SPOTŘEBITELE V ÚSTAVĚ A LIDSKOPRÁVNÍCH DOKUMENTECH

Následující kapitola se zabývá ústavními a mezinárodně-právními východisky ochrany spotřebitele a zákazu diskriminace. Po krátkém exkurzu k ústavám, které chrání spotřebitele explicitně, rozeberu ústavněprávní relevanci ochrany spotřebitele z pohledu českého Ústavního soudu. Následně se budu věnovat obecnému zákazu diskriminace podle čl. 1 a čl. 3 odst. 1 Listiny včetně Ústavním soudem používaného diskriminačního testu, diskriminačním důvodům a jejich klasifikaci a roli lidské důstojnosti v kontextu zákazu diskriminace. V další podkapitole představím význam důležitých mezinárodních smluv o lidských právech pro zákaz diskriminace. V poslední podkapitole se budu věnovat způsobům prosazování ústavních východisek do podústavního práva – pozitivnímu závazku státu zakotvit a vymáhat zákaz diskriminace spotřebitele a prozařování ústavního zákazu diskriminace do podústavního práva.

3.1. Explicitní a implicitní ústavní ochrana spotřebitele

3.1.1. Explicitní ochrana spotřebitele v ústavách – krátký komparativní exkurz

Ve srovnání s předválečnými ústavami se dnes ochrana spotřebitele stala součástí ústav mnoha států,⁴⁵ ve kterých tak nalezneme explicitní zmínku o spotřebiteli a uznání jeho ochrany jako ústavní hodnoty. Pojetí těchto ustanovení se napříč jednotlivými dokumenty poměrně liší – od pouhé zmínky o ochraně spotřebitele jako jednom z prvků státní politiky (Bulharsko) přes zakotvení ochrany spotřebitele jako samostatné hodnoty (Litva) či uznání konkrétních spotřebitelských práv (Portugalsko) až po ustanovení, která chrání spotřebitele v rámci zákona, jenž je má provádět (Polsko).⁴⁶ Na základě analyzovaného vzorku ústav a s odkazem na uvedenou literaturu lze však

⁴⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 10. 4. 2014, sp. zn. III. ÚS 3725/13, bod 35.

⁴⁶ Jagielska, M., Jagielski, M.: Are consumer rights human rights? In: Devenney, J., Kenny, M.: *European Consumer Protection: Theory and Practice*. Cambridge University Press, 2012, str. 336–339.

konstatovat, že žádná z ústav obsahujících ochranu spotřebitele nestanovuje přímo zákaz diskriminace spotřebitele.

Příkladem, který zde blíže představím, je polská Ústava, která ve svém čl. 76 požaduje, aby orgány veřejné moci poskytovaly spotřebitelům a zákazníkům ochranu proti jednání ohrožujícímu jejich zdraví, soukromí či bezpečnost, ale též před nekalými tržními praktikami.⁴⁷ Polský Ústavní tribunál vykládá pojem spotřebitele autonomně, a tedy širěji oproti jeho definici v občanském zákoníku tak, že zahrnuje širší okruh osob ve slabším postavení.⁴⁸ Podle polského Ústavního tribunálu však uvedené ustanovení není zdrojem subjektivních práv a slouží toliko jako interpretační nástroj; např. jako vodítko pro rozšiřující výklad zákonných ustanovení na ochranu spotřebitele.⁴⁹ Svou důležitou roli sehrál čl. 76 např. v případě vydávání platebních rozkazů vůči spotřebitelům, kde Nejvyšší soud dovedl povinnost soudů zkoumat i před vydáním platebního rozkazu, zda smlouva neobsahuje nepovolená smluvní ujednání.⁵⁰

Na následujícím příkladu však lze demonstrovat, že explicitní zakotvení ochrany spotřebitele do ústavy ani čl. 32 odst. 2 polské Ústavy (zákaz diskriminace v politickém, sociálním a ekonomickém životě z jakéhokoli důvodu) v praxi Ústavního tribunálu neprospěly ochraně spotřebitele před diskriminací. Ústavní tribunál totiž v roce 2019 zrušil ustanovení části čl. 138 přestupkového zákona,⁵¹ které chránilo spotřebitele před diskriminací na veřejnoprávní úrovni.⁵² Soud provedl test proporcionality, přičemž vzal v potaz, že posuzované ustanovení údajně není skutečnou zárukou, že spotřebiteli bude služba poskytnuta, že ochranu zájmů spotřebitele lze realizovat i méně zasahujícími metodami, např. pomocí regulace občanského práva a antidiskriminačního zákona, a, že ustanovení dodatečně penalizuje podnikatele za neposkytnutí služeb, aniž by taková povinnost vyplývala z právních předpisů. Soud dále uvádí, že článek byl přijat v roce 1972 v odlišném hospodářském kontextu a s odlišným účelem. Dospívá k závěru, že napadená část čl. 138 přestupkového zákona není přiměřená vzhledem k předpokládanému cíli, a proto je v rozporu s čl. 2 Ústavy.⁵³

Rozhodnutí bylo podrobeno poměrně rozsáhlé kritice. Samo prošlo nejtěšnější většinou 3 : 2 a oba soudci v menšině připojili své odlišné stanovisko.⁵⁴ Soudce Kieres

⁴⁷ „Władze publiczne chronią konsumentów, użytkowników i najemców przed działaniami zagrażającymi ich zdrowiu, prywatności i bezpieczeństwu oraz przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi. Zakres tej ochrony określa ustawa.“

⁴⁸ Jagielska, M., Jagielski, M.: “Constitutionalisation” of Consumer Rights in European and Polish Law. *Silesian Journal of Legal Studies*, č. 2/2010, str. 77.

⁴⁹ Dąbrowski, D.: Konstytucyjna zasada ochrony konsumenta (art. 76 Konstytucji RP) w orzecznictwie Sądu Najwyższego. *Przeгляд Prawa Konstytucyjnego*, č. 3/2023, str. 65–67.

⁵⁰ Tamtéž, str. 69, 70. Šlo o rozsudek polského Nejvyššího soudu ze dne 28. 10. 2020, INSNc 22/20. Ač je tato poznámka nad rámec tématu této knihy, jistě by stálo za to obdobnou problematiku rozebrat i v podmínkách českého právního řádu, zvláště pokud ochraně spotřebitele přiznáváme ústavní relevanci.

⁵¹ Ve znění „nebo úmyslně bez oprávněného důvodu odmítá plnění, ke kterému je povinen“.

⁵² Wintr, J.: Svoboda podnikání, zákaz diskriminace a Rusové v hotelu. In: Šimiček, V. (ed.): *Právo svobodně podnikat*. Praha: Leges, 2023, str. 119.

⁵³ Rozsudek polského Ústavního tribunálu ze dne 26. 6. 2019, K 16/17, body 3.3.1, 3.3.2.

⁵⁴ Wintr, J.: Svoboda podnikání, zákaz diskriminace a Rusové v hotelu. In: Šimiček, V. (ed.): *Právo svobodně podnikat*. Praha: Leges, 2023, str. 119.

uvedl, že většina opomenula čl. 32 odst. 2 Ústavy (zákaz diskriminace) i výše představený čl. 76 Ústavy (ochrana spotřebitele) jako ústavní hodnoty. Zmiňuje reálné případy, kdy zrušené ustanovení skutečně poskytlo zranitelným skupinám ochranu před diskriminací (osobám se zdravotním postižením, rodičům s dětmi, starším osobám). Podle něj zrušení ustanovení posílí již tak rozšířené přesvědčení, že podnikatel může libovolně odmítat poskytování služeb, a dokonce to sdělovat nedůstojným způsobem.⁵⁵ Podle soudce Sycha, druhého disentuujícího, není ustanovení protiústavní samo o sobě, ale je nutné jej vykládat ústavně-konformně, např. vyvažováním se svobodou víry a svědomí.⁵⁶ Ostrou kritiku vůči rozhodnutí vyjádřil také tehdejší ombudsman Bodnar. Podle něj rozhodnutí ve veřejném prostoru vzbudilo dojem, že soud potvrdil všeobecnou výhradu svědomí, podle které může poskytovatel služeb libovolně odmítat klienty. Ombudsman také uvádí, že civilněprávní alternativa ochrany je neefektivní a v oblasti diskriminace spotřebitele zatím žádný rozsudek přiznávající odškodnění nepadl. Podle ombudsmana byl zrušený čl. 138 jediným skutečně efektivním prostředkem chránícím před diskriminací z důvodu osobních vlastností spotřebitele.⁵⁷

Výše uvedené lze shrnout tak, že ani explicitní ústavní uznání ochrany spotřebitele ve spojení se zákazem diskriminace nezabránilo tomu, aby polský Ústavní tribunál svým rozhodnutím míru ochrany spotřebitele před diskriminací snížil. Formální garance musí být naplněna odpovídající aplikační praxí, aby mohla dostatečně naplnit svůj účel. V Polsku byla fakticky možnost ochrany spotřebitele před diskriminací tímto rozhodnutím značně snížena. Budiž to považováno za odstrašující příklad, který bychom v žádném případě neměli následovat.

3.1.2. Implicitní ochrana spotřebitele v české ústavě

Ačkoli Česká republika nepatří mezi státy, jejichž ústava explicitně spotřebitele chrání, neznamená to, že spotřebitel v České republice rovněž nepoživá ústavní ochrany.⁵⁸ Již v nálezu I. ÚS 3512/11 Ústavní soud konstatoval, že „ochranu spotřebitele lze podřadit pod ústavní princip rovnosti, a to v jeho materiálním či faktickém pojetí (čl. 1 Listiny)“.⁵⁹ Ústavní soud shledává obecně princip ochrany slabší strany za princip ústavněprávního významu vycházející z ústavního principu rovnosti podle čl. 1 Listiny, přičemž ochrana spotřebitele je jedním z projevů této zásady v materiálním pojetí.⁶⁰ Ústavní soud v této souvislosti přichází se zvláštní výkladovou

⁵⁵ Odlišné stanovisko soudce Leona Kierese k rozsudku polského Ústavního tribunálu ze dne 26. 6. 2019, K 16/17.

⁵⁶ Odlišné stanovisko soudce Wojciecha Sycha k rozsudku polského Ústavního tribunálu ze dne 26. 6. 2019, K 16/17.

⁵⁷ Dopis polského veřejného ochránce práv Adama Bodnara ze dne 31. 7. 2019, XI.816.17.2016.AKB/MA.

⁵⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 10. 4. 2014, sp. zn. III. ÚS 3725/13, bod 35.

⁵⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 11. 11. 2013, sp. zn. I. ÚS 3512/11, bod 19.

⁶⁰ Nález Ústavního soudu ze dne 5. 11. 2019, sp. zn. II. ÚS 2778/19, bod 14.

zásadou – umožňuje-li zákon více výkladů, je ústavně-konformní výklad ten, který je příznivější pro spotřebitele.⁶¹

Ústavní soud konstatoval, že důvodem této zvýšené ochrany spotřebitele je skutečnost jeho fakticky slabšího postavení vůči profesionálnímu podnikateli.⁶² Podnikatel má zpravidla větší profesionální zkušenosti, snazší dostupnost právních služeb apod., přičemž ještě silněji se tato nerovnost projevuje v případech, kdy se jedná o službu, bez které se spotřebitel neobejde, a zároveň má k dispozici jen jediného poskytovatele takové služby.⁶³ Tato východiska jsou přitom legitimním důvodem pro omezení autonomie vůle, resp. smluvní volnosti. Ústavní soud zde poukazuje na nutný paradox, kdy soukromé právo „*garantuje každému co nejširší míru možnosti svobodného jednání; avšak právě proto, že ji garantuje každému, musí ji zároveň u některých omezit, aby byla zaručena všem*“.⁶⁴

Otázkou je, zda uvedené závěry mají svou relevanci i pro téma zákazu diskriminace spotřebitele. Přece jen se zde citovaná judikatura týkala vesměs případů smluvního práva a ochrany spotřebitele ve smluvních vztazích s podnikatelem. Podle mého názoru zde však Ústavní soud vyjádřil obecný ústavní princip (ochranu slabší strany) a jeho derivát – princip ochrany spotřebitele. Tato zásada by se měla projevit nejenom přímo v rámci smluvních vztahů (zákaz některých ujednání, výklad pro spotřebitele příznivější), ale všude tam, kde dochází k popsané faktické nerovnosti mezi stranami. Zásadu ochrany slabší strany je nutno chápat jako jedno z hodnotových východisek odůvodňujících nutnost ochrany spotřebitele před diskriminací. Domnívám se, že i v případech diskriminace spotřebitele by se měla zvažovat skutečnost, že proti sobě nestojí dva vzájemně (fakticky) rovné subjekty. Spotřebitel je často na služby podnikatele odkázán a nemá jinou alternativu. I na to by mělo být pamatováno při poměrování práv v případech kolize ochrany spotřebitele před diskriminací s jiným základním právem podnikatele.

V rovině *de constitutione ferenda* se nabízí otázka, zda by naše Listina neměla pamatovat na ochranu spotřebitele přímo. Vzhledem k tomu, že Ústavní soud ve své judikatuře dovodil ústavní relevanci ochrany spotřebitele jako fakticky slabší strany, a tím i nutnost interpretovat právo výkladem pro spotřebitele příznivějším, mám za to, že by explicitní uznání ochrany spotřebitele např. v Listině nemělo žádný význam.

Listina EU ovšem na ochranu spotřebitele explicitně pamatuje. Ve svém čl. 38 stanoví: „*V politikách Unie je zajištěna vysoká úroveň ochrany spotřebitele.*“ Zároveň je však podle čl. 51 odst. 1 její použití omezeno pouze na případy, kdy je aplikováno právo Evropské unie.

Na prvním místě je vzhledem k povaze čl. 38 Listiny EU nutné hovořit o jedné ze zásad obsažených v tomto dokumentu, pročež v souladu s čl. 52 odst. 5 je možné

⁶¹ Nález Ústavního soudu ze dne 23. 11. 2017, sp. zn. I. ÚS 2063/17, bod 28. Obdobně občanský zákoník obsahuje výkladovou zásadu „*lze-li obsah smlouvy vyložit různým způsobem, použije se výklad pro spotřebitele nejpriznivější*“ (§ 1812 odst. 1 obč. zák.).

⁶² Nález Ústavního soudu ze dne 11. 11. 2013, sp. zn. I. ÚS 3512/11, bod 21.

⁶³ Nález Ústavního soudu ze dne 23. 11. 2017, sp. zn. I. ÚS 2063/17, bod 18.

⁶⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 27. 11. 2017, sp. zn. I. ÚS 1844/17, bod 11.

se tohoto článku dovolávat jen pro účely výkladu a kontroly zákonnosti aktů, které jsou přijímány mj. členskými státy pro provedení této zásady. Jak tedy podotýká E. Piklová: „článek 38 nepřiznává spotřebiteli žádné konkrétní právo či svobodu, ale je ‚pouhou‘ zásadou, které se lze dovolávat pouze pro účely výkladu konkrétních předpisů, jež se zásady ochrany spotřebitele dotýkají“.⁶⁵ V úvahu tak bude připadat zejména euro-konformní výklad vnitrostátního práva. Náš Ústavní soud se ve spotřebitelských věcech na čl. 38 Listiny EU často odkazuje a jeho nedostatečné zohlednění při výkladu práva obecnými soudy považuje za porušení práva na spravedlivý proces podle čl. 36 Listiny.⁶⁶

3.2. Východiska zákazu diskriminace v Listině

3.2.1. Zákaz diskriminace podle čl. 1 a čl. 3 odst. 1 Listiny

Listina obsahuje dvě klíčová ustanovení, na která můžeme nahlížet v jejich vzájemné provázanosti jako na obecný zákaz diskriminace: čl. 1 věta první Listiny a čl. 3 odst. 1 Listiny. Komentářová literatura upozorňuje, že judikatura k oběma příbuzným ustanovením čl. 3 odst. 1 a čl. 1 Listiny nebyla vždy zcela konzistentní. V této knize proto vycházím zejména z přístupu novější judikatury Ústavního soudu, která je citována dále.⁶⁷

O čl. 3 odst. 1 Listiny se často hovoří jako o zakotvení tzv. akcesorické (též neautonomní) rovnosti, což znamená zákaz diskriminace při uplatňování základních práv. Článek 1 bývá nazýván jako zakotvení neakcesorické (neboli autonomní) rovnosti – je obecnějším ustanovením a hovoří o rovnosti lidí v důstojnosti i právech bez dalšího.⁶⁸

Podle Ústavního soudu však rozlišování rovnosti na „akcesorickou“ a „neakcesorickou“ v podstatě nemá praktický význam; okruh případů spadajících pod čl. 3 odst. 1 Listiny vždy zároveň spadá též pod čl. 1 Listiny, který je z podstaty širší. Je tomu tak proto, že Ústavní soud uznává nejen ústavní zásadu ochrany rovnosti v základních právech (čl. 3 odst. 1 Listiny), ale též ústavní ochranu rovnosti ve všech právech (čl. 1 věta první Listiny).⁶⁹

V nálezu II. ÚS 2925/20 Ústavní soud stručně, leč výstižně rekapituluje předchozí judikaturu a test diskriminace, ve kterém je třeba posuzovat: (i.) zda jde při rozdílném zacházení o srovnatelné jednotlivce nebo skupiny; (ii.) zda je s nimi

⁶⁵ Piklová, E.: Ochrana spotřebitele a Listina základních práv EU. In: Svobodová, M.: *Listina základních práv Evropské unie*. Praha: Auditorium, 2019, str. 232.

⁶⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 24. 1. 2020, sp. zn. II. ÚS 78/19, body 11, 14.

⁶⁷ Bobek, M.: čl. 3 [Zákaz diskriminace, svobodná volba národnosti, zákaz postihu pro uplatňování základních práv]. In: Wagnerová, E., Šimíček, V., Langášek, T., Pospíšil, I. a kol.: *Listina základních práv a svobod. Komentář*. 2., doplněné a aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2023, str. 59.

⁶⁸ Např. nález Ústavního soudu ze dne 28. 6. 2016, sp. zn. Pl. ÚS 18/15, bod 99.

⁶⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 24. 11. 2020, sp. zn. Pl. ÚS 24/19, bod 54.

nakládáno odlišně a na základě jakého důvodu;⁷⁰ (iii.) zda je odlišné zacházení těmto jednotlivcům nebo skupinám k tíži a (iv.) zda je toto zacházení ospravedlnitelné, přičemž v rámci tohoto čtvrtého kroku se posuzuje a) zda sleduje legitimní cíl a b) jestli je přiměřené.⁷¹

Ústavní soud přitom vyložil, že míra intenzity přezkumu, tedy v podstatě přísnost v posledním kroku (zkoumání přiměřenosti), není závislá na tom, zda k nerovnému zacházení došlo ve vztahu k ústavně zaručenému právu, či nikoli.⁷² Intenzita závisí především na diskriminačním důvodu, který je v daném případě uplatněn, a současně na tom, jakého práva či statku se diskriminační zacházení týká.⁷³ Přísnost tohoto přezkumu tak bude v podstatě odpovídat kritériím, která jsou v praxi Ústavního soudu běžně používána v rámci testu racionality anebo testu proporcionality.

Nižší míra intenzity přezkumu ospravedlnění bude namísto u jiných než podezřelých diskriminačních důvodů (v podstatě odpovídající standardu přezkumu testu racionality – sledován bude racionální vztah ke sledovanému cíli, tj. zda může takové jednání k jeho dosažení přispět, byť ne nutně nejlepším možným způsobem). Vyšší míra intenzity bude naopak potřeba v případě podezřelých diskriminačních důvodů (rasa, etnický původ, sexuální orientace apod.), kde bude vyžadována proporcionalita,⁷⁴ resp. provedení přísněji formulovaného testu proporcionality⁷⁵ sestávajícího z kroků vhodnosti (posouzení způsobilosti naplnit legitimní cíl), potřeby (výběr nejšetrnějšího prostředku) a přiměřenosti v užším smyslu (zda újma není nepřiměřená ve vazbě na sledovaný legitimní cíl).⁷⁶ K tomu je ještě potřeba dodat, že onu zmíněnou „míru podezřelosti“ diskriminačního důvodu je nutné posuzovat v kontextu dané právní oblasti.⁷⁷ Samotné stanovení míry podezřelosti, od níž se bude odvíjet intenzita přezkumu přiměřenosti, tedy tvoří určitý samostatný mezikrok testu, který bude logicky předcházet kroku iv. b).⁷⁸

Z hlediska koncepce čl. 1 a čl. 3 odst. 1 Listiny lze rozlišovat tři skupiny zakázaných diskriminačních důvodů: (i.) *kvalifikované*, obsažené ve výčtu čl. 3 odst. 1 Listiny; (ii.) *jiné kvalifikované*, což jsou důvody podřaditelné pod pojem „jiné

⁷⁰ Pozn.: Lze se setkat i s testem formulovaným tak, že druhý krok je formulován rovnou jako odlišné zacházení na základě „podezřelého důvodu“ (náleží Ústavního soudu ze dne 7. 4. 2020, sp. zn. Pl. ÚS 30/16, bod 136); v takovém případě se však pravděpodobně nemíní „podezřelý“ ve smyslu distinkce mezi škálou důvodu podezřelých a běžných, ale jde spíše o zdůraznění toho, že musí jít o některý ze zakázaných důvodů rozlišování (srov. tamtéž, body 137 a 138).

⁷¹ Nález Ústavního soudu ze dne 15. 11. 2021, sp. zn. II. ÚS 2925/20, bod 37.

⁷² Nález Ústavního soudu ze dne 28. 6. 2016, sp. zn. Pl. ÚS 18/15, bod 101 odůvodnění.

⁷³ Nález Ústavního soudu ze dne 24. 11. 2020, sp. zn. Pl. ÚS 24/19, bod 54.

⁷⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 15. 11. 2021, sp. zn. II. ÚS 2925/20, bod 37.

⁷⁵ Bobek, M.: čl. 3 [Zákaz diskriminace, svobodná volba národnosti, zákaz postihu pro uplatňování základních práv]. In: Wagnerová, E., Šimíček, V., Langášek, T., Pospíšil, I. a kol.: *Listina základních práv a svobod. Komentář*. 2., doplněné a aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2023, str. 59.

⁷⁶ Např. nález Ústavního soudu ze dne 18. 7. 2017, sp. zn. Pl. ÚS 2/17, bod 40.

⁷⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 28. 6. 2016, sp. zn. Pl. ÚS 18/15, bod 103.

⁷⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 28. 1. 2014, sp. zn. Pl. ÚS 49/10, bod 34 *in fine*. V tomto nálezu je tento krok koncipován jako „pátý krok“ testu přímé diskriminace.

postavení“ v čl. 3 odst. 1 Listiny, a (iii.) *jiné než kvalifikované*, které jsou pokryty čl. 1 Listiny.⁷⁹ Jiné kvalifikované důvody, které rozšiřují demonstrativní výčet diskriminačních důvodů v čl. 3 odst. 1 Listiny, nemohou být důvody jakékoli – „*vždy je nutno při výkladu a aplikaci pojmu ‚jiné postavení‘ brát v potaz účel a smysl výslovně zmíněných typů zakázaných důvodů rozlišování tvořících demonstrativní výčet*“;⁸⁰ postupuje se tedy podle výkladového pravidla *eiusdem generis*. Za jiné postavení tak lze považovat např. sexuální orientaci, věk nebo zdravotní postižení.⁸¹ Jako příklad jiného než kvalifikovaného diskriminačního důvodu lze uvést rozlišování mezi osobami očkovanými proti nemoci covid-19 a osobami s protilátkami.⁸²

Související je rozlišování diskriminačních důvodů na podezřelé a běžné, které najde uplatnění zejména při určování přísnosti přezkumu přiměřenosti odlišného zacházení. Podezřelé diskriminační důvody jsou nejzávažnějšími důvody rozlišování a tvoří podskupinu kvalifikovaných (případně jiných kvalifikovaných) diskriminačních důvodů.⁸³ Jde o takové důvody, které se týkají osobních charakteristik jednotlivce a mají úzký vztah k ochraně důstojnosti člověka.⁸⁴ Spadá sem např. rasa či etnický původ, sexuální orientace nebo pohlaví. Ostatní diskriminační důvody pak je možné označit jako běžné.⁸⁵ Uvedené obecné dělení však není ve skutečnosti takto dichotomické. Ústavní soud rovněž uvedl, že není vyloučeno výše uvedené míry intenzity přezkumu dále diferencovat,⁸⁶ a zároveň naznačil, že podezřelost je určitá míra, od níž se intenzita přezkumu odvíjí.⁸⁷ Podezřelost bude záviset primárně na tom, jak se odlišné zacházení v daném kontextu bude dotýkat důstojnosti jednotlivce.⁸⁸ Při zvažování přiměřenosti mezi odlišným zacházením a sledovaným cílem je tak nutné brát v potaz sílu argumentů na obou stranách – diskriminační důvod, práva nebo statky, kterých se diskriminační jednání týká, a účel rozlišení – a v tomto kontextu pojem přiměřenosti vykládat.⁸⁹

⁷⁹ Kühn, Z.: Zákaz diskriminace (čl. 3 odst. 1 a čl. 1). In: Kühn, Z., Kratochvíl, J., Kmec, J., Kosař, D. a kol.: *Listina základních práv a svobod. Velký komentář*. Praha: Leges, 2022, str. 327–348.

⁸⁰ Nález Ústavního soudu ze dne 28. 6. 2016, sp. zn. Pl. ÚS 18/15, bod 107.

⁸¹ Kühn, Z.: Zákaz diskriminace (čl. 3 odst. 1 a čl. 1). In: Kühn, Z., Kratochvíl, J., Kmec, J., Kosař, D. a kol.: *Listina základních práv a svobod. Velký komentář*. Praha: Leges, 2022, str. 336, 339.

⁸² Tamtéž, str. 343, marg. č. 37.

⁸³ Někdy se důvody „podezřelé“ ztotožňují s důvody „kvalifikovanými“. Z důvodu terminologické čistoty a v návaznosti na dále uvedenou judikaturu ESLP se v této práci termín „podezřelé“ důvody používá zejména pro užší skupinu nejzávažnějších diskriminačních důvodů.

⁸⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 27. 2. 2018, sp. zn. Pl. ÚS 15/17, bod 52.

⁸⁵ Bobek, M.: čl. 3 [Zákaz diskriminace; svobodná volba národnosti; zákaz postihu pro uplatňování základních práv]. In: Wagnerová, E., Šimíček, V., Langášek, T., Pospíšil, I. a kol.: *Listina základních práv a svobod. Komentář*. 2., doplněné a aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2023, str. 65, 66.

⁸⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 24. 11. 2020, sp. zn. Pl. ÚS 24/19, bod 59.

⁸⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 28. 1. 2014, sp. zn. Pl. ÚS 49/10, bod 34.

⁸⁸ Bartoň, M.: čl. 3 [Zákaz diskriminace; svobodná volba národnosti a zákaz odnárodňování; zákaz působení újmy pro uplatňování základních práv]. In: Husseini, F., Bartoň, M., Kokeš, M., Kopa, M. a kol.: *Listina základních práv a svobod. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2021, str. 159, marg. č. 60.

⁸⁹ Tamtéž, marg. č. 58.

3.2.2. Aspekt lidské důstojnosti

Se zákazem diskriminace je úzce spjata lidská důstojnost. Někdy můžeme na se-pětí lidské důstojnosti a zákazu diskriminace nahlížet tak, že zákaz diskriminace je jedním z prostředků, kterými je lidská důstojnost realizována – ochrana důstojnosti tedy je bezesporu jedním z hodnotových východisek zákazu diskriminace.⁹⁰ Na to by se mělo pamatovat vždy tam, kde diskriminační jednání je s to zasahovat do důstojnosti diskriminovaného.

Článek 1 Listiny zaručuje všem lidem rovnost v důstojnosti a dále má podle čl. 10 Listiny každý subjektivní právo na zachování lidské důstojnosti. Lidskou důstojnost můžeme chápat jako hodnotu, se kterou je spojen „nárok každé osoby na respekt a uznání jako lidské bytosti, z něhož plyne zákaz vystavení osoby takovému jednání, které zpochybňuje její kvalitu jako subjektu“.⁹¹

S důstojností explicitně operuje i antidiskriminační zákon, který jednání, jehož záměrem nebo důsledkem je snížení lidské důstojnosti a vytvoření zastrašujícího, nepřátelského, ponižujícího, pokořujícího nebo urážlivého prostředí, označuje za obtěžování,⁹² přičemž obtěžování se rovněž považuje za diskriminaci.⁹³ Podmínka, aby záměrem nebo důsledkem takového jednání bylo snížení lidské důstojnosti, je součástí hypotézy uvedené právní normy. Její aplikací se zabýval Nejvyšší správní soud ve známé kauze týkající se diskriminace spotřebitele. Jednalo se o prohlášení provozovatele restauračního zařízení vyvěšené na jeho facebookových stránkách ve znění: „*V naší restauraci pro imigranty nevaříme!! STOPISLAM.*“⁹⁴ Soud v tomto rozhodnutí odkazuje právě na tzv. obtěžování ve smyslu antidiskriminačního zákona. V daném případě shledává potenciál tohoto jednání vyvolat pocit zastrašujícího nebo ohrožujícího charakteru.⁹⁵ Krajský soud v Brně, který v této věci rozhodoval v prvním stupni, výslovně uvedl, že kvůli předmětnému textu se spotřebitelé jiného než českého původu a spotřebitelé muslimského vyznání mohli cítit dotčeni na své důstojnosti.⁹⁶ Uvedené prohlášení tak bylo shledáno jako diskriminační na základě národnosti, rasy, etnické příslušnosti a původu.⁹⁷

Lidská důstojnost má dále v diskriminačních sporech relevanci, pokud jde o určeni podezřelosti použitého diskriminačního důvodu, tj. důvodu týkajícího se osobních charakteristik jednotlivce,⁹⁸ případně posilujícího ponižující stereotypy.⁹⁹ Domnívám

⁹⁰ Bobek, M.: Zákaz diskriminace (čl. 14 EÚLP a Protokol č. 12). In: Kmec, J., Kosař, D., Kratochvíl, J., Bobek, M.: *Evropská úmluva o lidských právech. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2012, str. 1212, marg. č. 8.

⁹¹ Nález Ústavního soudu ze dne 29. 2. 2008, sp. zn. II. ÚS 2268/07, bod 43.

⁹² § 4 odst. 1 písm. a) antidiskriminačního zákona.

⁹³ § 2 odst. 2 věta druhá AZD.

⁹⁴ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 24. 2. 2023, č. j. 2 As 94/2020-23, bod 1.

⁹⁵ Tamtéž, bod 24.

⁹⁶ Rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 11. 2. 2020, č. j. 29 A 8/2018-38, bod 11 a 34.

⁹⁷ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 24. 2. 2023, č. j. 2 As 94/2020-23, bod 34.

⁹⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 27. 2. 2018, sp. zn. Pl. ÚS 15/17, bod 52.

⁹⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 17. 4. 2019, sp. zn. II. ÚS 3212/18, bod 25.